

ÆФСАРÆ КÆМИ НÆЙЙЕС, УОМИ ÆГЪДАУ ДÆР МА АГОРÆ!

Антуан де СЕНТ-ЭКЗЮПЕРИ (1900-1944), французæг тæхæг, финсæг: «Адæй-маг ун – е æй хебæрнондзийнадæ хатун. Æфсæрми хатун фурмæгурдзийна-ди размæ, кæци, æнгъæлдæн, дæу дæлбарæ нæй. Сæрустур ун, де 'мбæлт-тæн ка бантæстæй, еци уæлахезтæй алкæцимæй дæр. Лæдæрун уой, æма, дæхе агоридор æвæргæй, ду дæр ке агъаз кæнис дуйне аразунæн...»

Цæун райдæдта 1993 анзи мартый

0+

ДИГОРÆ

№13 (839) 2022 анзи 22 апрел – хумидайæни мæйæ

Аргъ 1 туман

АРФÆ КÆНÆН!..

ИРИСТОНÆН ДÆР Æ БÆРЗОНД НАМУС ÆЙ УСТУР КАДÆ!..

Зундгонд æфсæддон ар-хайæг, Уæрæсей Æфсæддон-денгизон флоти устур сæру-стурдзийнадæ ка 'й, еци уæз-зау крейсер «Минск»-и фиццаг командир, контр-адмирал **Гокъинати Александри фурт Викторбæл** 8 апрели исæн-хæст æй фондз æма цуппа-ринсæй анзи. Уой фæдбæл ци берæ зæрдтагон арфитæ райста, уонæй ин тæккæ æх-цæуæндæр адтæй, æ райгу-рæн Иристон æй куд цитгинæй исбоц кодта, е.

Нæ республикæ Сæргълæ-ууæг, нæ иннæ 'мзæнхон номд-зуд æфсæддон архайæг, ви-це-адмирал **Сергей Меньяло** æ Указæй æй исхуарзæнхгин кодта Цæгат Иристони сæй-рагдæр хуæрзеуæгæй – «Ири-стони Намус»-и орденæй æма ин кадгин уавæри лæвæрд æрцудæй, æрæги Мæскуй Уæрæсей Президенти рази нæ республикæ Еудадзугон ми-нæваради сæрмагондæй ци цитгингæнæн æмбурд арæст æрцу-дæй, уоми.

Культури Еугурдуйнеуон бони кадæн æрæги хуæнхон гъæу Унали арæст æрцудæй этнокуль-турон фестиваль «Иристони тунæ». Нæ национ культури хæзнатæ æнхæстæй равдесунæй уæл-дай ма æ нисанеуæг адтæй сæ хæццæ базонгæ кæнун, абони Цæгат Иристон Лугански æма Донец-ки Адæмон республикæтæй ци адæм исцуазæг кодта, уони дæр. Аци дессаги федауцæ бæрæгбон куд рацудæй, уой хæццæ ба уæ бæлвурддæрæй базонгæ кæндзинан нæ газети иннæ номери.

**ГАЗЕТ «ДИГОРÆ» –
АЛЛИ БИЙНОНТÆН!**

**ГАЗЕТ 2022 АНЗИ ДУККАГ
ÆМБЕСÆН РАФИНСУНИ АРГЪ
ÆЙ 323 СОМИ 64 КЪАПЕККИ
(ТУГЪДИ ÆМА ФÆЛЛОЙНИ
ВЕТЕРАНТÆН БА –
288 СОМИ 96 КЪАПЕККИ)**

**ГАЗЕТ «ДИГОРÆ»
РАФИНСУН ÆНГЪЕЗУЙ
«УÆРÆСЕЙ ПОЧТИ»
ЕУГУР ХАЙÆДТИ ДÆР,
УÆДТА МУХУР ИУАРÆГ
ПОСТХÆСГУТÆМÆ ДÆР**

ХУÆРЗАУОДÆН

АГЪАЗГОНД – ХЪИАМÆТГУН АДÆМÆН

Æрхæстæг кæнуй 9 май – нæ Цитгин Уæлахези кадæ-гæнæн бон. Æма уой размæ, куд иннæ æнзти, уотæ нур дæр бабæй материалон æгъдауæй хуарзæнхæгонд æрцæудзæ-нæнцæ Устур Фидибæстон тугъди рæстæг Райгурæн бæсти сæрбæлтау ка фæхъ-хъиамæт кодта, етæ. Тугъди архайгутæ, инвалидтæн æма, ка фæццæф æй, уой фудæй сабийæй инвалид ка иссæй, уонæн дæр балæвар кæндзæ-нæнцæ фæйнæ 15 мин соми, блокадон Ленингради уæди цæргутæн – фæйнæ дæс мин соми, фашистон концлагерти кенæ æндæр ахæстдæнтти бадгæ кæмæн рауадæй, уо-нæн, уæдта Устур Фидибæ-стон тугъди ветерантæ-инва-лидти идæдзæ уоститæн æма тугъди ветерантæбæл нимад адæймæгутæн – фæйнæ 5 мин соми. Еумæйагæй уæхæн фед-донтæ фист æрцæудзæнæй 5,5 миллион сомей бæрцæ.

Уой туххæй фæллойни æма социалон райрæзти ми-нистр **Айдарти Алинæ** фегъ-осун кодта республикон оргко-митет «Уæлахез»-и æмбурди, кæци æрæги арæст æрцудæй Цæгат Иристони Сæргълæуу-æг **Сергей Меньяло** си сæр-дареуæг кодта, уотемæй.

АХСГИАГ ЦАУ

УÆЛАХЕЗИ БОНÆН – ЦИТГИЙНАГДÆР ÆГЪДÆУТТÆ!..

Республикæ организацион комитет «Уæлахез»-и æмбур-ди архайгутæ æрдзубанди код-тонцæ Цитгин Уæлахези 77-аг бæрæгбон исбæрæг кæнунæн нисангонд мадзæлттæбæл æма сæ аккаг хузи исæнхæст кæнуни фæдбæл.

Устур Фидибæстон тугъ-ди Уæлахези Бон Уæрæсей цæрæг алли бийнонтæн дæр æй, устур нисанеуæг кæмæн ес, уæхæн æнæферонхæнгæ бон, нæ фидтæлти æнæмæл-гæ бæгъатæрдзийнадæ æв-десæг, нæ Райгурæн бæсти намусгин анзфинстити агъази-ауæй-агъазиуадæр цау.

Зæгъун гъæуй уой дæр, æма нæ аци цитгин бæрæгбон уæлдай вазуггиндæр уавæр-ти бæрæггонд ке цæудзæнæй уомæ гæсгæ ба æ ахедундзийнадæ зингæ бæрзонддæр кæнуй.

ЦУБУРДЗУРДÆЙ...

КУЧИТИ Заур, Цæгат Иристони экономикон ирæзти министр:

— Нæ республикæ экономикон-социалон къабæзти харзгонд инвестицити бæрцæ евгъуд анзи рауадæй 34,6 миллиард соми. Уони фæрци æнæнездзийнадæ гъауайкæнуйнади 46 социалон ахсгаг къабази арæздæ æма бундоронæй райрæзт кæронмæ æнхæстгонд æрцудæнцæ.

Нæ ЦИТГИН Уæлахези 77-аг бæрæгбон исбæрæг кæнуни мадзæлттæй еу æй акци «Бакæсæ син сæ цæсгæнттæмæ...» Æ медрес ба 'й сахарти æма гъаути гъаунги, уæдта ма æндæр дзиллон æзмæлди рауæнти исæвæрун баннертæ Устур Фидибæстон тугъди архайгити къарти хæццæ. Уомæ гæсгæ ба Дзæуæгигъауи администрати игъосун кæнуй, сахари цæргутæн равгæ ке ес уæхæн баннертæ лæвар исæвæруни равгæ. Уой туххæй сæ гъауи 30 апрели курдиадæ бадæттун кенæ телефонæй бадзорун 53-59-77, кенæ ба мæнæ ауæхæн адресбæл бацæугæй: **Ватутини гъаунгæ, 17, 2-аг уæладзуг, 212-аг уат.**

Нæ БÆСТИ алли скъолай дæр 1 сентябрæй фæстæмæ ахурадон къуæре идайдзæнæй Уæрæсей Федераций паддзахадон туруса уæлæмæ есунæй æма Гимн зарунæй. **В. Путин** фарæ октябри нæ бæсти Хецауадæн байхæс кодта, цæмæй æрдзубанди кæнонцæ Уæрæсей турусайæй, герб æма гимнæй пайда кæнуни фарстабæл. Æма æрæги 13 апрели Хецауади Сæрдар **Михаил Мишустин** ци унаффæ бафинста, уомæ гæсгæ паддзахадон программæ «Ахуради ирæзт»-мæ æйивддзийнæдтæ хаст цæуй. Скъолатæ паддзахадон символикæй ефтонгонд æрцæудзæнæнцæ национ проект «Ахуради» фæрæзнити харзæй.

ХУАРЗ ХАБАР – НИФСДÆТТÆГ!..

Нæ республикæ арæзтади министрадæ куд фегъосун кодта, уотемæй, Устур Фидибæстон тугъди инвалидти æма ветерантæй цардæгас ка нæбал æй, уони бийнонтæй æхсæзмæн лæвард æрцæудзæнæй субсидитæ (фæйнæ 1 миллион 645 соми) сæ цæрæн уавæртæ фæррæвдзæдæр кæнунæн. Фæрæзнитæ лæвард цæунцæ федералон бюджетæй.

Цæгат Иристони аци анз 139 æригон бийнонтæн лæвард æрцæудзæнæнцæ цæрæнуатон сертификаттæ – сæ еумæйаг аргъ 142 миллион соми. Уонæй 62,1 миллион соми – федералон, 50 миллион соми – республикон ма 30 миллион соми бунæттон бюджеттæй.

Ирæфи райони 1 майи бавналдзæнæнцæ цуппар скъолай капиталон æгъдауæй цалцæг кæнунмæ.

Цæгат Иристони Парламенти совети æмбурди архайгутæ дæр сæ аразий гъуди загътонцæ, цæмæй маддæлон капитал ка есуй, уонæн æй сæ бон уа сæ цæрæнбунæттæмæ æрдзон газ бауадзунбæл исхарз кæнун. Нуртæккæ еци капитали бæрцæ æй: фиццæг сувæллони туххæй – 524527 соми, дуккаг сувæллони туххæй ба – 693144 соми.

Цæгат Иристони æрæги байгон æй буйнаги Хæдзарæ – е иссæй дуйней фиццæг уæхæн кустуат, уодзæнæй ма си еци æрмæгæй дзæуæттæ аразуни æрмæдзæ дæр. Уордæмæ æрбацæугутæн равгæ уодзæнæй, цæмæй сæхуæдтæ дæр сæхе къохтæй искæнонцæ, зæгъæн, нæхæрдигон нимæтин ходæ.

Беслæни Революций гъаунги кадгин уавæри байгон æй сувæллæнтти нæуæг рæвдауæндонæ. Е æй дуйней фиццæг уæхæн кустуат. Ес си 230 сабийей фæгæ бунæттæ. Кæстæрти гъомбæл кæнунæн си ес еугур равгитæ, косдзæнæнцæ уæлæнхæсан ахуради аллихузон секцитæ.

Куд нисангонд цæуй, уотемæй ахури нæуæг анзи райдайæни Цæгат Иристони астæуккаг профессионалон ахургæнæндæнтти цæттæ кæнун байдайдзæнæнцæ специалисттæ никкидæр ма еуæндæс нæуæг дæсниадæбæл. Еци гъуддагæн хецауадæ аци анз радех кæндзæнæй 50 миллион соми.

Федералон программæ «Æнæнездзийнадæ гъауайкæнуйнади къабази фиццæградон къæпхæни райарæзт»-и уагæвæрдтæ æнхæст кæнуни туххæй Цæгат Иристони 2022 анзи федералон бюджетæй дехгонд æрцæудзæнæй 369 миллион соми. Уой фæрци цалдæр гъауеми фæззиндзæнæй нæуæг медицинон косæндæнттæ, кæцидæртими ба, ци уæхæн косæндæнттæ си ес, уони исцалцæг кæндзæнæнцæ.

УÆЛАХЕЗИ БОНÆН – ЦИТГИЙНАГ ДÆР ÆГЪДÆУТТÆ!..

Ахæдгæдæр ба фиццагидæр уомæ гæсгæ кæнуй, æма Уæрæсе нуртæккæ Донбаси ци сæрмагонд æфсæддон операци аразуй Донецки æма Лугански хуæдбарæ республикæ сабурцæрæг дзилли украинаг неонацистти фудвæндæй арæзт гъæмарæдзийнæдтæй сæ фæййервæзун кæнуни нисанеуæгæй, уой нæ Фидибæсти еугур дзиллæ дæр еузæрдионæй нимауиуцæ æнæмæнгæ гъауæг гъуддагбæл. Еци операций архайуиуцæ 58-аг æфсади æфсæддонтæ дæр. Уой фæдбæл **Сергей Меньило** уотæ загъта:

– Гермайнаг фашизмбæл æма уой хъозæнттæбæл инсæйæймаг æноси нæ адæми ци фæлтæртæ фæууæлахез æнцæ, еци намусгин тугъдонти кæстæр фæлтæртæ ба нуртæккæ хъазауатонæй тох кæнунцæ, æ сау марг нæуæгæй дуйнебæл рахæлеу кæнунмæ ка багъавта, еци украинаг нацизми нихмæ. Уой нимауигæй, Уæлахези бæрæгбон цитгинæй исбæрæг кæнунмæ нæхе гъауама бацæттæ кæнæн уæлдай бæрнондæрæй!..

Æма куд баханхæ кодта, уотемæй уæлдай фулдæр æма лæмбунæгдæр æргом æздахун гъæудзæнæй нæ ветерантæмæ, уонæн социалон агъæздзийнæдти мадзæлттæ дæр æнхæстгонд куд æрцæуонцæ, афойнадæбæл æма æнæкъулумпийæй сæмæ куд бахъæртонцæ, уомæ. Æнæмæнгæ æнхæсткæнуйнаг æй кæстæрти 'хсæн патриотон гъомбæлади мадзæлттæ фулдæр æма паракхатдæрæй кæнуни гъуддаг дæр.

Дзæуæгигъауи æма республикæ еугур райони дæр ци циртдзæвæнтæ ес, уонæбæл 9 майи размæ цалдæр боней дæргъи æвæрдзæнæнцæ деденгутæ, арæзт цæудзæнæнцæ информацион æма рохсадон проекттæ, равдиститæ, социалон æма культурон акцитæ, æндæр аллихузон имисæн æма зæрдæ-

бæлдарæн мадзæлттæ. Барбашови фæзи байгон уодзæнæй нæуæг баннер. Зундгонд куд æй, уотемæй коронавируси хуæцгæ нези фудæй фæстаг дууæ анзей дæргъи Æхсæндуйнеуон акци «Æнæмæлгæ полк» арæзт цудæй онлайн хузи. Аци анз ба е цæудзæнæй, раздæри æнзти куд адтæй, уотæ, æма бабæй Уæрæсей еугур рауæнти, уой хæццæ Цæгат Иристони дæр, мингай адæймæгутæ хæсдзæнæнцæ сæ тогвæллæд хестæрти къартæ. Аци анз ма тугъдонтæ æма тугъди ветеранти къартæбæл бафтуйдзæнæй, Уæлахезмæ устур æвæрæн ка бахаста, тугъди рæстæг фæсқилдуни уодуæлдайæй хъамæт кæнгæй, уони къартæ дæр.

Фарæ куд адтæй, уотæ аци хатт дæр арæзт æрцæудзæнæй акци «Сæ цæсгæнттæмæ син бакæсæ...» Республикæ цæргутæн аци нæуæгдзийнадæ сæ зæрдæмæ хъæбæр фæццудæй, сауæнгæ ма деси æфтудта, Цæгат Иристони æй иуазгутæ исæмбалдæй, уони дæр. Æцæг аци хатт еци арфиаг гъуддаг æнæмæнгæ гъауама рахъæрта никки фулдæр тугъдонтæбæл, уомæ гæсгæ ба, Цæгат Иристони Устур Фидибæстон тугъди рæстæг немуцаг-фашистон æрбалæборгути нихмæ тохмæ ка рандæй, уонæн сæ къартæ фæуиуиндзинан, нæ сахартæ æма гъаути гъаунги, надгæрæнтти æма ма æндæр рауæнти ци баннертæ æвæрд æрцæудзæнæй, уонæбæл.

Æмбурди кæронбæттæни Сергей Меньило сæрмагондæй бафæдзахста:

– Уæлахези Бон махæн нæ еугурæмæн дæр æй нæ бæрæгбæнттæн сæ кадгиндæр, æма ибæл гъауама исæмбæлæн хуæрзæттæй, исцитгин æй кæнæн тæккæ федауцæдæрæй.

Æма еци фæдзæхст ба хауи махæй алкæмæ дæр, алкæдæр ни ихæсгин æй уой тæккæ зæрдиагдæрæй æма бæрнонæй исæнхæст кæнунæй.

«ИХÆСГИН АН ХУМÆТÆГ ДÆСНИÆДТÆ ЦИТГИН КÆНУНÆЙ...»

ЦÆГАТ Иристони фиццæг хатт райдæдта æригон профессионалти хумæтæг дæсниæдти еристи 10-аг национ чемпионат. Мадзал арæзт цæуй Æрæдони цæгаткавказæг аграрон-технологон колледжи бундорбæл. Еристæ æнцæ: фермерон хæдзарадæ, гъæдæй пайда кæнуни, агоридорæй амайуни куст æма къеретæ кæнуни дæсниæдтæй.

Нæ республикæмæ ци æригон фæсæвæд æрцудæй Уæрæсей 54 регионæмæ, етæ сæ зонддзийнæдтæ уæлдæрамунд дæсниæдти æвдесдзæнæнцæ гъауæг уавæрти.

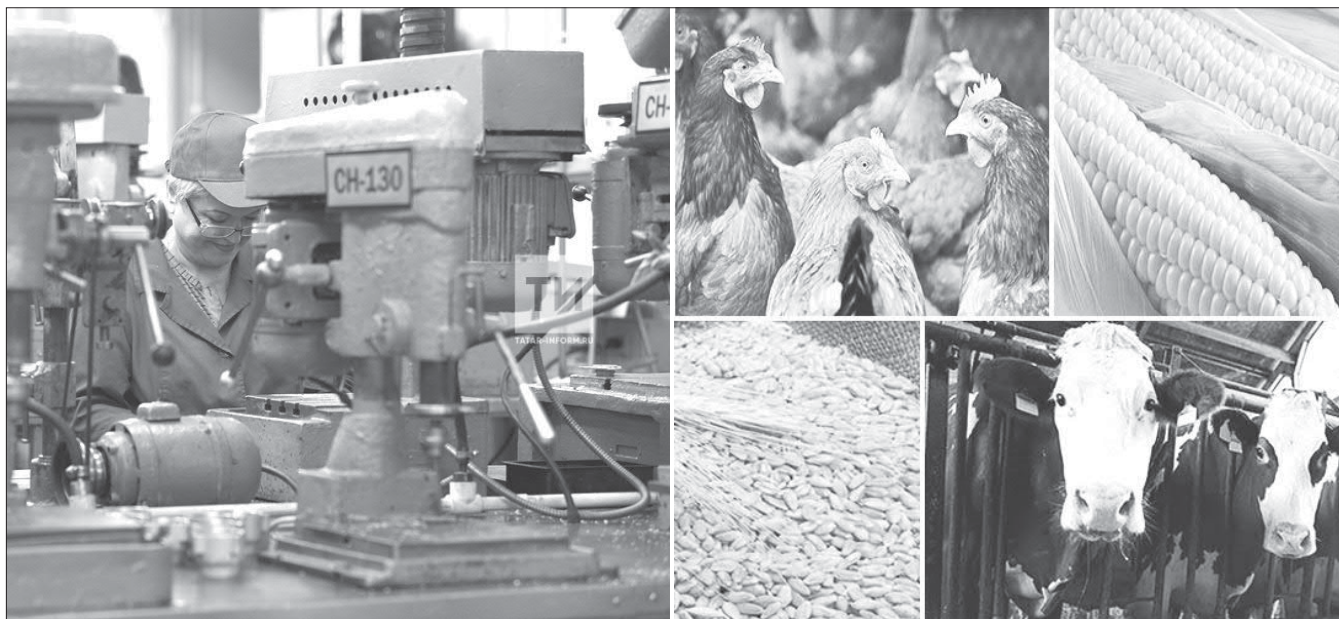
Нæ республикæ Сæргълæууæг **Сергей Меньило** аци мадзал бабæрæг кæнгæй, загъта:

– Национ чемпионат аразун хъæбæр ахсгаг гъуддаг æй. Фиццагидæр æхцæуæн æй уомæй, æма фæстæмæ нæуæггонд цæунцæ, советон доги сæхе пайдахæссæгæй ка бавдиста, еци æгъдæуттæ – фæсæвæди æргом хумæтæг дæсниæдтæмæ æздахун æма уой туххæй астæуккаг ахуради еугур гъауæг равгитæ дæр аразун. Абони куд уинæн, уотемæй айдагъ нæ республикæ нæ, фал æнæгъæнæ бæсти дæр нæ фæгæ кæнунцæ гъæди кустæнгутæ, æндадзгутæ, аразгутæ æма берæ æндæр дæсниæдтæ.

Советон скъолати ци профориентацион куст цудæй, уой фæстæмæ раздахун никки бæрзонддæр æмвæзæдæмæ æй нæ ихæс. Алагити ци гъæди хæдзаради техникум ес, е æ рæстæги берæ дæсни специалисттæ рауагъта айдагъ нæ республикæн нæ, фал æнæгъæнæ Уæрæсейæн дæр. Гъулаæггагæн, абони æ уавæртæ æма æ куст фæккъулумпи 'нцæ, æма, уобæл сагъæс кæнгæй, архайдзинан фæстæмæ уæлдæр амунд хумæтæг дæсниæдтæбæл специалисттæ цæттæ кæнуни гъуддаг иснæуæг кæнунбæл.

Æригон профессионалти 10-аг национ чемпионати архайгутæ 'нцæ, æхе региони уæлахездзæу ка иссæй, етæ. Нур ба архайдзæнæнцæ Мæсқуй кæронбæттæн еристи. Етæ цæудзæнæнцæ 22 апрели уæнгæ.

РÆВДЗÆ КÆМИ АРХАЙУНЦÆ, АНТÆСГÆ ДÆР УОМИ КÆНУЙ!

РЕСПУБЛИКИ Хецауади сæрдар Дзанаити Барис разамунд ци æмбурдæн лæвардта, уоми фæдаргонд æрцудæнцæ Цæгат Иристони экономики хузæнондзийнадæ æма ахедгæ ирæзти хæццæ баст æйивддзийнæдтæ.

Экономикон ирæзти министр Кучити Заури радзубанди адтæй, экономикон æгъдауæй сæ архайд ахсигадгæр кæмæн æй, адæмæн куст иссеруни фадугеттæ дæттæг, республикæн дæр æма адæмæн дæр пайдахæссæг ка уодзæнæй, еци кустуæтти номхигъди туххæй Хецауади унаффи фæдбæл. Еци унаффæ хаст æрцудæй Уæрæсей Хецауади Сæрдар Михаил Мишустини бафæдзæхстмæ гæсгæ.

Номхигъдмæ хаст æрцудæй, цуппар æма дууинсæй кустуати, кæцитæ хæдзарæдон архайд кæнунцæ алли къабæзти. Гъæууон, гъæди хæдзарæдти, цауæн кæнуни, кæсалгæ даруни æма ахæссунни гъуддæгъти хæццæ си баст æнцæ 9, хомакустгæнæн архайд кæнунцæ 25, донуадзæни куст – 1, арæзтадон къабази æнцæ 5, транспортбæл ласуни æма æфснайуни – 1, фусунуæтти æма æхсæнадон хуæлцади – 3.

Вазуггин экономикон уавæрти кустуæттæн сæ архайд æнтæстгин куд уа, уой туххæй ба син гъæуама лæвæрд цæуа пæддзахæдон агъаз. Е нур-

тæккæ хъæбæр ахсигæ æй, Уæрæсей нихмæ берæ бæститæ аллихузон экономикон гæрæнтæ ку аразунцæ, уæд.

Уой фæдбæл Дзанаи-фурт уотæ загъта:

– Федералон æмвæзади кустуæттæн аллихузон агъаз кæнуни туххæй мадзæлттæ фæббæрæг кодтонцæ. Мах ба ами гъæуама искæнæн гæнæнтæ, хæдзарæдон архайд хæццæ кустуæттæ ни агъаз куд райсонцæ, уотæ.

Цæгатиристийнаг кустуат «Алан-ий фондук»-æн федералон бюджеттæй радех кодтонцæ 5 миллион æма 400 мин соми. Уони фæрци сæ национ проект царди рауадзæнæнцæ. Кучий-фурт куд байамудта, уотемæй агъаз цæуи Цæгат Кавкази социалон-экономикон ирæзти цалдæр программæй фæлгæти.

Транспорти æма фæндагон инфраструктури комитети сæрдар Солити Таризл куд радзурдта, уотемæй пæддзахæдон нисанеуæги æлхæнуйнæгти туххæй гъæуама еунæг кустуат исфедар кæнонцæ. Æ дзубандимæ гæсгæ, гæгъæдий фæрци фæндагон кустуæттæ исæнхæст кæнунæн бафинсдзæнæнцæ пæддзахæдон бадзурд. Е æнцæйуи республики Хецауади 2022 анзи 18 мартъий ист унаффæбæл.

Пæддзахæдон бадзурдтæ бафинсун гъæудзæнæй «Дзиуаригъæу-

Фийагдон-Хилак»-и хед æма «Дзæуæгигъæу-Æрæдон-Чикола-Лескен-2»-й над исаразунæн.

Бадзурдтæ бафинсгæй, комитети къохи бафтуйдзæнæй кустити æмгъудтæ фæттагъддæр кæнун, гъæугæ фæрæзнитæ рагацау балхæнунæн дæр æхца фæззиндзæнæй. Республикæй гъæугæ æлхæнуйнæгтæ еунæг кустуатæй есун, Хецауади Сæрдар дзубандимæ гæсгæ, фæррæвдзæдæр кæндзæнæй пæддзахæдон программæ æнхæст кæнуни куститæмæ бавналуни æмгъудтæ. Гъуддæгътæ конд цæунцæ къæнæвæруйнади бундорбæл. Прокуратури 'рдигæй фелпайуйнæгтæ нæйис. Дзанаи-фурт бафæдзахста комитетæн, цæмæй нæдти арæзтадæмæ къæрцгъос уонцæ.

Æмбурди ма радзубанди кодта арæзтадæ æма архитектуры министри хуæдæйивæг Моргуати Константин. Куд байамудта, уотемæй нæ республикæй цæргутæн 2016-2024 æнзти фадугътæн æма аслан цæрæнуæттæ дæттунни туххæй программæ фæлгæти аци анз 139 æригон бийнонти райсдзæнæнцæ фатертæ. Федералон, регионалон æма бунæттон бюджеттæй уомæн радех кодтонцæ 142 миллион соми.

Дзанаити Барис куд баханхæ кодта, уотемæй аци программæ æй хъæбæр ахсигæ, республикæ æй идарддæри ирæзтæн фадугеттæ кæндзæнæй.

ЗУНДГИН ЗАГЪДМÆ МА ИГЪОСÆГ КУ УИДÆ...

Рагон хабар: Дзуцатæ æма Цъæхилтæ сæ урситæ æргъаумæ ку бакæнууонцæ, уæд, дан, Дзуцати урс тухгундæр кодта Цъæхилти уонбæл. Етæ дæр уæд сæ урс æргъауæй сæхемæ æркодтонцæ æма имæ еу мæйи дæргъи хуарз фæккастæнцæ хуарæй. Уæдта бабæй æй æргъаумæ рауагътонцæ. Æма Дзуцати урс Цъæхилти уони билæй расхуста. Уой фæдбæл дууæ муггæй æхсæн тугъд райеудагъ æй, сæ фæндæ адтæй сæ кæрдæдзæй бустæги, сауæнгæ сабийти уæнгæ, ниццæгъдун.

Еци æвæргъау фæндæ базонгæй, Дæргъæвси ком æрæмбурд æй, сабуртæ сæ кæнунцæ, фал сæмæ дууердигæй дæр игъосæг нæ адтæй. Æма уæд, дан, Даурагътæй нæуæг киндзæ æ киндзæдон дзаумау искодта. Суæллони къохбæл ниххуæстæй æма уотемæй тохгæнуæти бæрæгастæу æрлæудтæй, æ рахæс къохæй хизи кæронбæл исхуæстæй. Фæфсæрми си æнцæ... Уойадæбæл дууæ муггæй бафедудтонцæ, уарзон синхæгтæй цæрун байдæгтонцæ, кæрдæдзæй мæдæстæу ма хæстæгъутæ дæр иссæнцæ...

Бæргæ, нури æзмæнст рæстæгъути дæр еци Даураги киндзи хузæн еске ку фæззиннидæ – кæдимайди ба, абони хæцæн адæймæгъутæн дæр æма дзиллитæн дæр фидбилихæссæг миутæ ка аразуй, етæ сæ кеми æрцæуиуонцæ æма зæнхæбæл ралæуидæ сабур, амондхæссæг цард.

Шарль де КОСТЕР (1827-1879), бельгийг финсæг: «Нæдæр адæймагæн, нæдæр фиртонæн макæд есæ æ сæребарæ – зæнхæбæл агъазиуадæр хуæрзæгадæ. Макæд макæ хъор кæнæ, уазал ин ку уа, уæд хе хормæ тавунæй, æма хоруауони хе сатæг кæнун, тæвдæ ин ку уа, уæд...»

Аци гъуди, æвæдзи, некæд фегъустонцæ, дуйней иннæ адæмти сæхе фæндитæмæ гæсгæ цæрунмæ ка фæлгъауй, фудзæрдæй Донбасс аст анæй дæргъи ка гъезæмарæ кæнуй, Уæрæсе æрлæмæгъ кæнуни зæрдтæй æ нихмæ фудмиутæ ка аразуй, етæ...

Николай ДОБРЮЛОВ (1836-1861), литературон критик, публицист: «Фицагидæр ибæл ка исæмбæлуй, уой зæрдæмæ фæцæуни фæндæй æ цæстирахаститæ ка фæйивуи, еци адæймаги ниймæн нецæйагбæл, æнаккабæл, кæцимæ нецихузи зундирхаст ес...»

Æма гъе уæхæн, асланæй-асландæр хъахбайти хузæнттæй сæхе нæ равдистонцæ, æрæги дæр ма Уæрæсейæн сæ хæлардзийнадæ æма еузæрдийондзийнадæй ка сомитæ кодта, паракаттæй си ка пайда кодта, еци пæддзахæдтæ? Фал Америки Еугонд Штаттæ æма уой халдех «хуæргæнгутæ» сæмæ цидæр «битиртæй» ку рамус-мус кодтонцæ, уæдта уайтæккæдæр уони æмдзæхдон фестадæнцæ, мах ба сæ фудæзнаг фестун кодтонцæ...

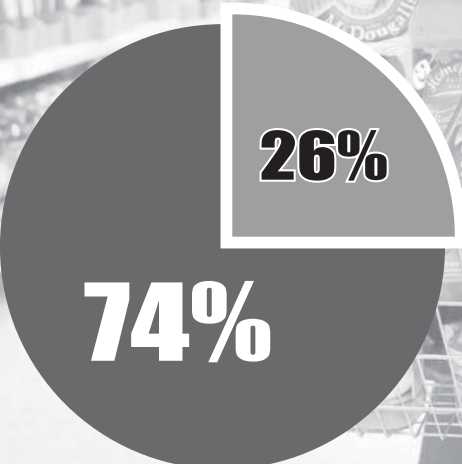
Чарльз ДИККЕНС (1812-1870), англисæг финсæг: «Адæймаг æ цардихæс, цийфæнди ку уа, уæддæр гъæуама аргъоц кæна æма агъаз кæна æ еци цардихæси аккагдзийнадæ, уæдта иннетæй дæр гъæуама дæма уой аргъоц кæнун, цийфæнди ку уа, уæддæр...»

Æма æ цардихæсбæл айдагъдæр иннети сайун, фæлид, æдзæсгон, æндæр æнаккаг миутæй æ карнæ аразун ка ниймæй, е рæстзæрдæ адæймагæй куд гъæуама дæма уæхæн аргъоц? Уогæ нæ абони цæстиварди фулдæр уæхæнттæ «цитгингонд» цæунцæ – хецаудзийнади, æфсади, барæдон къабæзти бадгътæй еугурадæмон есбойнадæй хе багъæздуг кæнуни равгæ кæмæн ес, уонæй си беретæ æнауæрдгæй пайда кæнунцæ. Æма уæхæнттæн нæ сæртæй ниллæг цæмæн гъæуама ковæн?

АДÆМИ ЦÆСТÆ УИНАГÆДÆР АЙ!...

ИСОНИБОНИ ХАБÆРТТÆ – АБОНИ САГЪÆСТÆ?

«Æвæрæнтæ кæнунæн рагацау кæд ести æлхæнетæ, уæд фицагидæр ци?...» Уæхæн фарста дзиллон цæстингас бæлвурдгæнæг æртасгута уæрæсейæгтæй кæмæ равæрдтонцæ, уони дзуæппити еумæйаг бæрæггæнæнтæ рауадæнцæ мæнæ ауæхæн (æвдист цæунцæ проценттæй):

- продуктæ – 44
- цардиуагон хими – 16
- хемæ зелуни дзаумæуттæ – 14
- хуастæ – 10
- фæдфæди алцидæр – 8
- хуаллаг цæрæгойтæн – 5
- уæледарæс, къахидарæс – 4
- электроникæ, цардиуагон техникæ – 3
- хуæдтолги æйивæн хæйттæ – 3
- косметикæ – 3

ИРИСТОНÆН ДÆР Æ БÆРЗОНД НАМУС ÆЙ УСТУР КАДÆ!..

грубостью или оскорблениями в адрес других людей. Он был, как бы всегда над нами, над проблемами и ситуацией. И еще он ни при каких условиях, даже в минуты большой опасности, не терял голову. Какими усилиями ему это давалось, сложно сказать, но его спокойствие и способность к шутке, даже вроде не всегда в подходящий момент, всех кто общался с ним, удивляло. Он не пресмыкался перед начальством, не красовался своим командирским положением перед подчиненными и был нетипичным, можно сказать нестандартным советским командиром крупнейшего современного корабля.

Когда было надо для дела, для корабля, он мог пойти против мнения начальства и не стеснялся сказать об этом прямо в глаза, независимо от положения и звания. И за это видимо его начальство недолюбливало, зато боготворил экипаж. Именно, на мой взгляд, такими и должны были бы быть командиры нашего отечественного военно-морского флота...»

Гъе уæхæн кадæ ин ес Гокъинати Викторæн, æма си е 'мгустгæнгути хæццæ сæрустур куд нæ уæн, мах дæр, е 'мзæнхонтæ!..

Гокъинати Александр фурт Виктор райгурдæй 1937 анзи 8 апрели Мæздæги. Æ нийергутæ адтæнцæ Гокъинати Петри фурт Александр, райгурдæй станицæ Черноярский æма Екатерино Кузьминична Трушина. Уотæ рауадæй, æма минкый ма ку адтæй, уæд Виктор æ мади хæццæ цæрунмæ рандæнцæ Цæцæн-Мæхъæлмæ. Уоми æвзестæ майдани хæццæ каст фæццæй Грознай 18-аг астаукаг скъола. 1954 анзи ахур кæнунмæ бацудæй М. Фрунзей номбæл Ленингради æфсæддон-денгизон уæлдæр училищемæ, æма 'й каст ку фæццæй, уæд (1958 анзи) æрвист æрцудæй Цæгатаг флотмæ. Уоми разамунд лæвардта артиллерион науты тугъдон хæйттæн.

Юбилярæн райарфæ кæнунмæ ами æрæмбурд æй берæ дзиллæ, уæлдайдæр ба Мæскуй ирстойнаг æхсæнади разамунд æма æ иуонтгæ.

Уæхæн зæрдтагон табедзæ Викторæн æхцæуæн куд нæ адтайдæ!.. Махæн ба æхцæуæн е æй, æма нæ номдзуд æмзæнхонæн уæхæн устур кадæгонд ке цæуй. Уæлдайдæр ба, ка 'й зонуй, æма æ хæццæ архайгæ кæмæн рауадæй, етæ си цæйбæрцæбæл боз æнцæ.

Зæгъæн, æфсæддон денгизонтæ æма сæ бийнonti иуонтги æхсæнадон æзмæлд «Æфсæддон-денгизон флоти тугъдон службита ветеранти Цæдес»-и

æмсæрдар Виктор Блытов æ уацтæй еуеми уотæ финсуй:

«Гокинаев Виктор Александрович был большим исключением среди других командиров кораблей... Что мне в нем понравилось в командире при первом знакомстве? Это, прежде всего резкое отличие от других командиров Советского ВМФ. Ни грубости, ни хамства, ни стремление унижить того, кто ниже по должности и званию. Ни разу за всю службу я не слышал от него грубого слова в адрес даже провинившихся офицеров, мичманов, старшин или матросов. Когда он злился, то просто шутил или улыбался. Мог промолчать и уйти, но никогда не унижал себя

Къари (галеуæрдигæй рахесæрдæмæ): Сауденгизон флоти командæгæнæг, адмирал Николай ХОВРИН, ССР Цæдеси/Æфсæддон-Денгизон флоти Сæйраг командæгæнæг, Советон Цæдеси Флоти адмирал Сергей ГОРШКОВ æма ГОКЪИНАТИ Виктор.

Гокъинай-фурти 1966 анзи раивистонцæ Ленинградмæ æфсæддон-денгизон флоти афицери сæрмагонд Уæлдæр къурсити ахур кæнунмæ. Уони каст фæууогæй ба, 1970 анзи 3-аг ранги капитани цини (лæвæрд ин æрцудæй 1968 анзи) Гокъинати Виктори иснисан кодтонцæ Цæгатаг флоти крейсер «Мурманск»-и капитани хестæр агъазгæнæгæй.

Цанæбæрæг рæстæг рацудæй æма 1971 анзи Виктор ахур кæнун райдæдта Ленингради Æфсæддон-Денгизон академий. Каст æй фæццæй 1974 анзи æма иссæй крейсер «Мурманск»-и капитан.

Аци рауæн службæгæнæг æнгом командæн капитани æнтæстгин разамунд ке адтæй, уой фæрци крейсер иссæй флоти хуæздæр наутæй сæ еу. 1974 анзи ба Цæгатаг флоти командæгæнæг адмирал Георгий Егоров крейсер «Мурманск»-æн «хъæбæр хуарз» бæрæггæнæнæй исаргъ кодта.

Сæ крейсер 1975 анзи сæрди рамулдта артиллерион æхститæй Советон Цæдеси Æфсæддон-Денгизон флоти сæйраг командæгæнæг, Советон Цæдеси Флоти адмирал Сергей Горшкови приз. Крейсерæн исаккаг кодтонцæ кубок æма 'й баниматдонцæ Æфсæддон-Денгизон флоти науты хуæздæрти хуæздæрбæл.

Гокъинати Виктор 1975 анзи октябри нисангонд æрцудæй Советон Цæдеси Æфсæддон-денгизон флоти исконди уæди уæнгæ ка нæма адтæй, уæхæн уæззау крейсер «Минск»-и фиццæг командирæй. Науæн æ дæргъæ адтæй 273,1 метри, æ экипаж – 1438 адæймаги. Крейсери æрбунæттон æнцæ дууæ эскадрилий: 18 вертолет, 16 хуæдтæхæги, зенитон-ракетон комплекстæ æма торпедон аппаратæ цалдæр.

Æ нисан «Минск»-æн адтæй дæлдон наутæ агорун æма сæ кунæг кæнун, знæгти наутæбæл ракетитæ уадзун æма еци нисантæ æнхæст кæнуни гъуддаги флоти иннæ тухтæ æма науты хæццæ æмархайд кæнун.

«Минск» 1979 анзи январы хаст æрцудæй Сурх Турсахæссæг Сабур форди флоти ракетон науты 175-аг бригадæмæ. Уæдмæ Виктор иссæй 1-аг ранги капитан.

Аллихузон фæлварæнтæ исæнхæст кæнуни фæсте крейсер «Минск», æ командир Гокъинати Виктор, уотемæй рацудæй Севастополæй æма байахæста æ бунат Владивостоки. Уомæй рацудæй дæс æма æхсæзинсæй бони, æма 1979 анзи 3 июли «Минск», æртæ форди æма цупæрдæс денгизебæл рацæугæй, æрхъæрттæй бакæлæн Стрелокмæ æма бацудæй Сурх Турсахæссæг Сабур форди флоти ракетон науты 175-аг бригадæмæ.

Гокъинати Виктори 1980 анзи октябри мæйи иснисан кодтон-

цæ Советон Цæдеси Маршæл А. Гречкой номбæл Ленингради Æфсæддон-Денгизон академий дони сæрти цæуæг науты кафедрæ сæргълаууæги хуæдæйивæгæй, 1981 анзи апрели ба Кронштадти Ленинградаг æфсæддон-денгизон бази науты ахурадон девизий 4-аг штаби разамонæгæй, 1982 анзи ба – еци бази командирæй.

Гокъинати Викторæн 1983 анзи ноябри лæвæрд æрцудæй контр-адмирал цин æма 1986 анзи декабри иссæй афицери сæрмагонд Уæлдæр къурсити разамонæги хуæдæйивæг ахурадон æма наутон фарстатæ фæдбæл.

Берæ æнзти баслужбæ кæнуни фæсте 1993 анзи Гокъинати Виктор рацудæй запаси.

ССР Цæдеси Æфсæддон-денгизон флоти æновуд æма æнтæстгин служби туххæй Гокъинати Виктор хуарзæнхæгонд æрцудæй «Тугъдон тухти Райгурæн бæсти служби туххæй» 3-аг къæпхæни, Сурх Стъалуй ордентæй æма берæ майдантæй, уой хæццæ, майдан «Тугъдон æскъуæлтдзийнæдти туххæй»-æй. Ес имæ доценти наутон къæпхæн, æй аст æма инсæй наутон кустей автор æма æмавтор.

Æ цардæмбал, уруссæг æвзаг æма литератури ахургæнæг, Тмарæ Ивани кизгæ Терновой хæццæ исгъомбæл кодтонцæ фурт. Владимир рацудæй æ фиди надбæл, каст фæццæй М. Фрунзей номбæл Æфсæддон-Денгизон уæлдæр училище, службæ кодта Сауденгизон флоти, Балтики. Е службæ рахецæн кодта 2-аг ранги капитани цини.

Гокъинати Виктори абони æхцæуæнæй æримисунцæ, æ хæццæ ка службæ кодта, етæ. Сæ 'хсæн ин адтæй устур кадæ, æ ном – бæрзонд.

Виктор исгъомбæл кодта берæ денгизон командиртæ æма адмиралтæ, сæ еугурдæр сæ фæллæнттæй адтæнцæ фæнзуйнаг. Абони дæр ма имæ сæрустурæй дзорунцæ «Æмбал командир», зæгъгæ, æма уомæн ба аргъ нæйис.

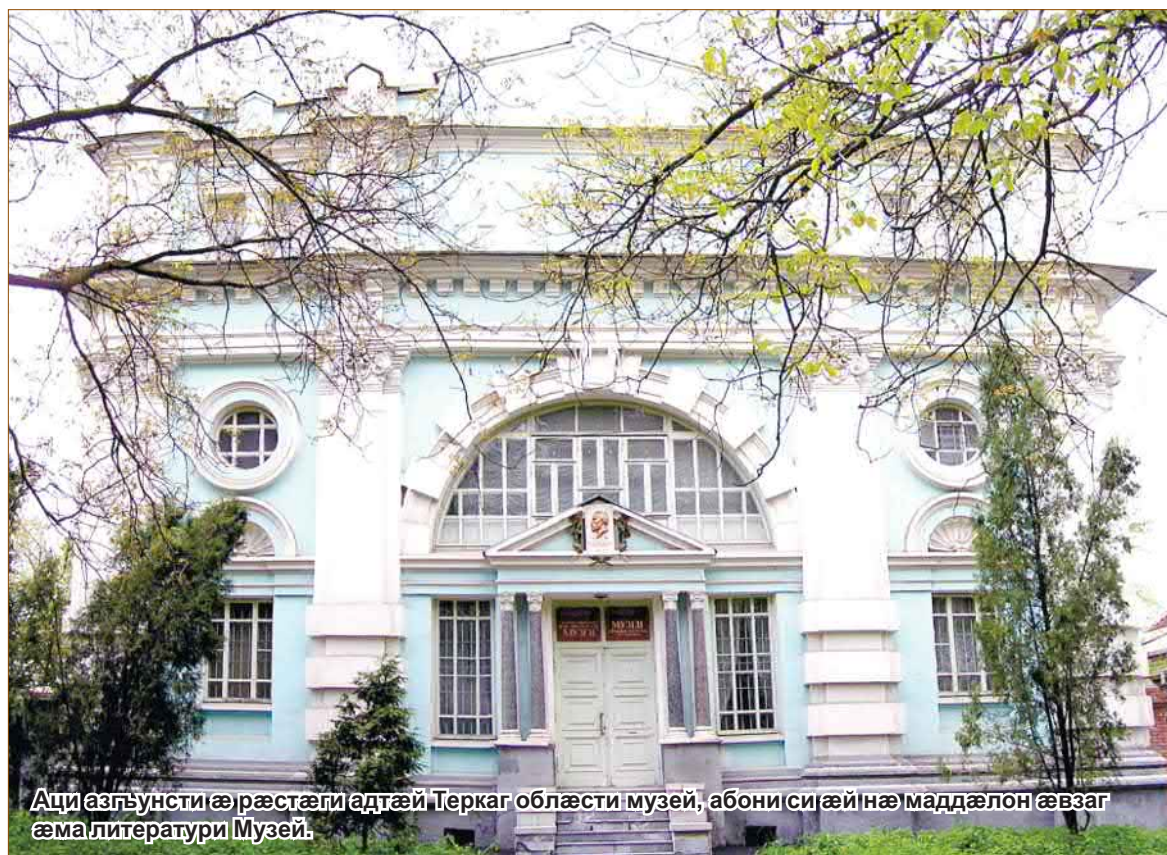
Райгурæн бон адæймагæн, æвæдзи æй, циуавæрдæр сагъæстæ æма имисуйнæгти рагъæ, фал фулдæр ба уæддæр æй берæ цæмæйдæрти зæрдрохсдзийнадæ хæссæг, уæлдайдæр æ зæрдтагон хуæнттæ, зонгитæ, æма æмгустгæнгутæ ибæл ке бацийнæ кæнунцæ, уомæй. Æма ин æ юбилейи фæдбæл мах дæр хъæбæр æхцæуæнæй арфæ кæнæн. Фæндуй нæ, цæмæй æй зона, не 'мзæнхонæй мах нæ еугурдæр ан сæрустур, нæ зæрдæ ин зæгъуй, берæ æнзти дæргъи ма æнæнæз æма иуонгрæуæг куд уа, царди хуарздзийнæдтæй ба æфсæст.

Людмилæ СОКОЛОВА,
Мæздæги бæстæзонæн
музейи хестæр наутон косæг.

ФОНДЗ æма æхсæзинсæй анзей размæ (1897 анзи 8 апрели) Терки облæсти адæмихæтти-ти цардарæзти æрцудæй дессаги æхцæуæн хабар – Дзæуæгигъæуи кадгин уавæри игонгонд æрцудæй Терки облæстон музей. Еци цау цæйбæрцæбæл ахсгаг адтæй уæди рæстæги, е бæрæг æй уомæй дæр, æма культурон-историон артдзæстæ иссæй, ами уæд ка фæззиндтæй, уæхæн фиццæг науко косæндонæ. Æма нæ фæндуй, музей кутемæй æма цæй фæрци фæззиндтæй, уой фæдбæл хабæртти хæццæ уæ базонгæ кæнун. Нæ радзубандий пайда кæнæн, историон науки кандидаты Цогойты Валоды кæд-дæр ци уац ниффинста, уомæй дæр æма ма æндæр зонадон æрмæгугтæй дæр.

Нæудæсæймаг æноси дуккаг æмбеси Уæрæсей алли регионти дæр рапарахат æй бæстæзону-нади берæвæрсуг куст. Уæди рæстæгуги Цæгат Иристон хаст цудæй Терки облæсти исхонд-мæ, æма е дæр еци ахсгаг кусти фæсте нæ байзадæй. Ци берæ науко экспедицитæ арæст цудæй, уони фæрци æртаст æма науко æгъдауæй бæлвурдонд цудæнцæ нæ адæми истори, культурæ, цардарæзти фæткитæ, æгъдæуттæ æма берæ æндæр хабæрттæ. Ахургæндтæн уæлдай цæмæдессагдæр адтæй, дууæ мин анзей дæргъи ка фæллæудтæй æма гъæуайгонд ка 'рцудæй, Хъобани еци нед-замайнаг культурæ. Æма уæд æхсайæймаг æнзтæй фæстæмæ Дзæуæгигъæумæ еу инней фæд-бæл цæун байдæдтонцæ, айдагъ Уæрæсей нæ, фал æнæгъæ-нæ дуйней дæр игъустгонддæр ка адтæй, уæхæн археологтæ, лингвисттæ æма этнографтæ – Рудольф Вихров, Всеволод Миллер, Владимир Антонович, Виторио Селла, Эрнест Шантр æма иннетæ. Уæлдай ахсгагдæр æма хъазардæр иссерæггæгтæ уæди рæстæги сосæггай ласт æрцудæнцæ фæсарæнтæмæ æма абони дæр ма 'нцæ Лондо-ни, Парижи, Вени æма Берлини тæккæ зундгонддæр музейи сæ-рустурдзийнадæ. Иннæ хæзнатæ ба æрвист æрцудæнцæ Тифлис æма Санкт-Петербургмæ.

Аци гъудадæбæл бунæттон интеллигенций рæстбæлгъуди-гæнæг минæвæрттæ дæр арази нæ адтæнцæ. Гъе уомæ гæсгæ ба Григорий Вертепови раз-амундæй арæст хъæппæресæй архайун байдæдтонцæ ами, Дзæуæгигъæуи, сæрмагонд му-зей исаразунбæл. Сæ фарс ра-хуæстæнцæ бунæттон хецауадæ дæр, æма 1893 анзи Терки облæ-сти Статистикон комитет рахаста унаффæ Дзæуæгигъæуи музей исаразун туххæй. Ами гъæу-ама гъæуайгонд цудайуонцæ, облæсти цæрæг адæмихæттити царди уагæ æма дуйнелæдæ-рундзийнадæ ка 'вдистайдæ, уæ-хæн экспонаттæ. Уомæй уæлдай ма еугур еци æрмæгугтæ гъæуай кæнун гъудæй уомæ гæсгæ дæр, æма етæ заманай паракхат равги-тæ лæвардтонцæ региони исто-ри æцæгдзийнади цæстингасæй, географи æма геологон æгъ-дауæй исахур кæнунæн.

Аци азгъунсти æрæстæги адтæй Теркаг облæсти музей, абони си æй инæ маддæлон æвзаг æма литературæи Музей.

ÆНОСТИ ÆВДЕСÆНТÆ – ÆНОСОН ÆМБÆЛЦЦОНТÆ

Фæстæдæр райдæдта недза-майнаг предметтæ æмбурд кæну-ни куст дæр. Беретæ ба музейæн æхцæйæй дæр агъаз кодтонцæ æма фиццæг бæрæггæнæнтæ адтæнцæ зæрдрохсгæнæг. Фиц-цаг равдист 1897 анзи байгон æй, Статистикон комитетæн уæд Ваг-зали проспектбæл (нур – Марко-ви гъæунгæ) ци азгъунст адтæй, уоми. Еци цау цæйбæрцæбæл цæмæдессаг иссæй, уомæн æв-десæн иссæй, адæм куд дзил-лонæй гулфæн кæнун байдæд-тонцæ уордæмæ, айдагъ е дæр. Гъулæггæн, равдист дууæ ан-зей фæсте æхгæд æрцудæй, фи-нансон фæрæзнитæ ке нæ фагæ кодтонцæ, уой фудæй.

Статистикон комитет 1902 анзи нæуæгæй æркастæй æ раз-дæри унаффæмæ æма исчисан кодта, музейи нæуæг азгъунсти арæзтадæбæл ка архайдтай-дæ, уæхæн къамис. Æ исхонди адтæнцæ облæсти хецауи ху-æдæйæвæг инæлар Писарев, бунæттон интеллигенций минæ-вæрттæ – Тускъати Иван, Гра-циан Тер-Барсегов, А.Михайлов æма иннетæ. Фæстæдæр къамис исфедар кодта архитектор Иван Рябикини проект. Фæндæ кодта, уæди рæстæги æхуæдæг му-зейи хузæн ка адтайдæ, уæхæн нивæфтуд азгъунст исаразун. Гъæуама си адтайдæ равдисти-ти зал, цалдæр уати экспозици-тæ æрæвæрунæн, киунгæдонæ æма архивæн.

Музейи азгъунсти про-ект исцæттæ кодта инженер И.В.Рябкин, æ аразунмæ ба бавналдтонцæ 1902 анзи. Зæгъун гъæуи, Дзæуæгигъæу æнæгъæнæй дæр еумæйагæй архайдта еци ахсгаг гъудда-ги. Ци инсæй мини æмбурдгонд æрцудæй, уонæй фондз мини

иснивонд кодтонцæ сахари цæргутæ, финддæс мин соми ба Терки хъазахъаг æфсæд æхе фæрæзнитæй, сахари хецауа-дæ ба арæзтадæн лæвар радех кодта зæнхи хай Соборон фæзи. Мадта иннæ разæгдæр дзиллæ дæр, ке бон си куд адтæй, уотæ разæнгардæй агъаз кодтонцæ. Зæгъæн, амалгъон Д.Васильев арæзтадон æрмæгугтæ ардæмæ æрлæста, барон Штейнгели за-вод ба, хуæздæр ма ниуадзæ, уæхæн агорийæй фæййагъаз кодта.

Куд фæстæдæр, уотæ арæзтади еугур зиндзийнæдтæ минкъийæй-минкъийдæр кæн-гæ цудæнцæ, æма 1907 анзи 21 январы музейи нæуæг æртæуæ-ладзугон азгъунст æ дуæрттæ урух байгон кодта æрбацæугути размæ.

Музей байгон æй кадгин уавæ-ри, радзубанди си кодта облæсти хецау инæлар А.Колубакин, иу-азгутæй ба – Стъараполи музейи бæрнон косæг А.Собриевский. Нæуæг бæстихайбæл киристон æгъдаумæ гæсгæ исаргъудта сугъдæг фидæ Путин. Уой фæсте ба сæрмагонд æмбурди равзурстонцæ музейи разамунд. Æ цæстдарæгæй (директорæй) исчисан кодтонцæ Григорий Вертепови, хайæдти хецаууттæ ба иссæнцæ: æфсæддон хайади – инæлар М.Пржевальский, археологон – Н.Поляков, историон – Г.Тер-Барсегов, этнографион – Д.Вырубов, промышленнон – В.Грозмани.

Æрмæгугтæй уæлдай гъæ-дугдæр адтæй археологон хай-адæ. Æ экспозицити æвæрд ад-тæнцæ, Згиди ке иссирдтонцæ, уæхæн айæвгæнæнтæ, хъобай-наг бронзæй конд фæрæттæ, æрхийæй конд адæймаги сæр,

æндæр рагон дзаумæуттæ. Га-зет «Терские ведомости» куд фегъосун кодта, уотемæй Тиф-лиси музей Дзæуæгигъæуæн ра-вардта, раздæр Терки облæстæй ласт ка 'рцудæй, уæхæн архео-логон иссерæггæгтæ, станицæ Эссентукскийи цæрæг хъазахъаг Ф.Горелкин ба музейæн балæ-вар кодта рагон æхцати коллекци æма Рекоми разæй рахаст фид-тæлтикон дзаумау.

Музейи зонадон косгутæ дæр зæрдиагæй бавналдтонцæ рагон Иристони циртдзæвæнтæ гъæу-ай кæнунмæ. Етæ архайдтонцæ археологон æма этнографион экспедицити, кастæнцæ лекцитæ бæстæзонæн фарстатæ туххæй. Еузагъдæй, алцидæр аразтонцæ, цæмæй æрбацæугутæ бауарзон-цæ фидибæсти истори. Сæ мин-къий коллективæн ахедгæ агъаз кодта хецауадæ дæр. Музейæн лæвард æрцудæй финстæгугтæ æма пакеттæ лæвар æрветуни, уæдта æ коллекцитæ банхæст кæнуни туххæй фæсарæнтæй рагон дзаманти дзаумæуттæ æма æндæр æрмæгугтæ пошлинаæ нæ бафедгæй рафинсуни барæ.

Музей 1911 анзи лæвард æрцудæй Терки хъазахъи æфса-дæн æма уой фæрци æ материа-лон уавæр бæлвурд фæффедр-дæр æй. Номдзуд Брокгауз æма Ефрони зундгонд энциклопедион дзурдуати Дзæуæгигъæуи музей нимад æрцудæй паддзахи Уæ-рæсей тæккæ устурдæр æхсæр-дæс æма инсæй музейей æхсæн. Уæди рæстæги æ райрæзмæ агъазуæ æвæрун бахастонцæ Байати Гаппо, Тускъати Иван, Павел Распопов, Николай Пере-крестов, Лев Бирюлькин, Вален-тин Абрамов æма дзæуæгигъ-æуккаг интеллигенций иннæ минæвæрттæ.

Цæгат Кавкази Советон хе-цаудзийнадæ ку æрфедрæ æй, уæд (1918 анзи) Терки облæстон музей иссæй адæмон ахуради Комиссаради бæрни. Цанæбæ-рæг рацудæй æма 1920 анзи майи мæйи ба музейи бундор-бæл 1920 анзи арæст æрцудæй Цæгат-Кавкази бæстæзонунади институт. Уой бæрни иссæй музей æхуæдæг дæр æма хуннун рай-дæдта «Сахар Дзæуæгигъæуи Науко-музей». Фæстæдæр дæр æ ном цалдæр хатти æййивд æр-цудæй: 1928-1930 æнзти хундтæй Историон музей, 1936 анзи уæн-гæ – Цæгат Иристони облæстон бæстæзонæн музей, 1936 анзæй фæстæмæ – Цæгат Иристони АССР-и республикон бæстæзо-нæн музей, 1979 анзæй – Цæгат Иристони истори, архитектури æма литературæи еугонд музей, культури паддзахадон-бюджетон учреждени 2008 анзæй «Респу-бликæ Цæгат Иристон-Аланий на-цион музей». Фæстаг рæстæгуги зингæ урухдæр фæцæнцæ æ бæ-стихæйттæ: бафтудæнцæ ибæл Дзæуæгигъæуи рагон азгъунст (е кæддæр адтæй зундгонд ин-сæйæймаг æноси зундгонд дзæ-уæгигъæуккаг амалгъон Я. Ходя-кови, нимад цæуи республикон æмвæзади культурон бундора-дæбæл), кæддæри къахидарæс хуйæн фабрики, айæвади Хæд-зари фæзуæттæ. Абони Национ музейæн ес еуæндæс филиали – куд Дзæуæгигъæуи, уотæ нæ республики æндæр рауæнти дæр. Уонæн сæ фулдæр хуарз уавæри æнцæ, фал си кæцидæр-тæ ба зингæ базелуйнаг æнцæ. Зæгъæн, нæ национ æвзаг æма литературæи Музейи бæстихай (Терки облæстон музей раздæр кæми адтæй, е) бундоронæй ис-цалцæг кæнуйнаг ке æй, уобæл дзубандитæ кæд хъæбæр рагæй цæуи, уæддæр бæлвурдæй ба, куд раздæр, уотæ нур дæр не-цима арæст цæуи. Аци фарста хаст бæргæ æрцудæй Аланибæл исаргъуди 1100 анзей бæрæг кæнуни фæдбæл нисангонд мад-зæлтти номхигъдмæ дæр, фал нерæнгæ зæрдрохсгæнæнæй нецима ес. Нæ республики арæз-тади æма архитектуры министри хуæдæйæвæг Моргуати Констан-тин æрæги хецауади аппаратон æмбурди куд фегъосун кодта, уотемæй си куститæ идайгæ дæр нæма ракодтонцæ. Æ загъдмæ гæсгæ, фæрæзнитæ син нæма радех кодтонцæ, цæмæй куститæ райдайуонцæ, уомæн гъæугæ ба кæнуи 7,5 миллион соми...

Ци зæгъæн, магъа... Еунæг е ба бæлвурд æй, æма, еугæр нæ паддзахади Президент Владимир Путини сæрмагонд Указмæ гæс-гæ аци анз Уæрæсей нимад æр-цудæй нæ бæсти адæмти куль-турон бундаради Анзбæл, уæд, ци гæнæн æма амал ес, уомæй æхсæнади дæр æма хецаудзий-нади дæр байархайун гъæуи, нæ адæми æности цардарæзти æв-десæнтæ, нæ национ уодварни хæзнатæ ке фæрци гъæуайгонд цæунцæ абони, уæдтæ нæ ис-нонибони фæлтæртæмæ ке фæрци рахъæртдзæнæнцæ, уонæн сæ арфиаг хъиамæтæн гъæугæ рав-гитæ æма фадуæттæ æнхæстæй аразун.

Генрих ГЕТЕ (1749-1832), немугаг финсæг: «Адæймаг æнтъуснæги рахасты ку бахауы, уæд арфдæр гъуди кæнун байдайуй, нæ догæ ци тæрегъæддаг, зæууати уавæри æй, уобæл æма барæ-æнæбари æрцæуы уæхæн хатдзæгмæ: дуйне исцæттæ 'и карз тæрхони размæ æрлæуунмæ. Фуд æма хæранбæл ба æфтуйуй еу фæлтæрæй иннемæ!

Марзойты Сергей ХАХУЫР радзырд

САБИТÆ æмæ зæрæдты æвджид баззад хъæу. Уæртæ иу зæронд ус ног цагъд къуымбил æлвисы. Урс дадали йын йæ рус амбæрзы. Сабит фелвасы æлхуы, ратты йæ нанама æмæ та йæ цуры хъултæй хъазынмæ фæвæййы. Хус, æгъуыз, æнцъылдтæ уадул царды фæдау у уырынгтæ. Азты гаччытæ æгъатыр сты, не змæлынц, туг сæ нæ хъазы. Царды уæззау уаргъ æруагътай зæхмæ, фæлæ зæрдæйы тыхлæмæрст, къухты тæппæлтæ æмæ цæсгомæ æмпылдтæ баззайынц мыггагмæ. Цæст нæ фæфсæды цæры-нæй: сабит хъазы — хурыскаст, чидæр зары — удæнцой...

*Айрæз, айрæз — хъуысы зарæг —
Ды мæ цæсты хау, мæ дарæг.
Æз дын хъарм цындайаг 'лвисын,
Æз дын авæрдзынгæн мисын.*

Хæрæг йæ сæфтджытæ ныссагъта. Баурæдта лæг йæ уæрдон: ам дæр акала йæ марг, ам дæр сирвæза цъæх арт. Хъуысы зæрондмæ: кæд уыдзæн ацы зарæгæн кæрон?

— Уый Хъахырман куы дæ, раст дæр! — къухы ауонæй кæсы. — Уæд кæдæм тулы дæ уæрдон?

— Кæдæм? Хъырымбеджы хæдзар-мæ...

— Цæмæн æй бахъуыди чыргæд?

— Хæдзар — мыды къус, чыргæдхъуаг ма уыди. Æмбисæхсæв мæм ссыд, лæг-стæ, æртхъирæн...

— Дæ сæры зонд фæцыд — сырдатæм хæстæгдæр цæрыс махæй. Хъырым дык-каг мæй рынчындоны хуыссы, ды та йыл тугтæ мысы!

Хæрæг хæрды балвæста йæ тæнтæ, лæг йæ лæдзæг не 'руагъта уæддæр.

«Мæ фыдфын фест, зæронд бирæгъ, фыдæмбæлæгæй тарстæн æмæ йыл æнæхъæлæджы мæ къах куы скъуырдон. Йæ хæстæг ма уæд. Цъиуджын каркау ратахт, мæ цæстытæ мын къахта, сауыгъм бауа. Йæ иу къахæй ингæны лæууы, йæ фæстаг бонтæ 'лвисы, уæддæр хъыхъæг куыдзау хæдзары дуар-мæ бады. Дæ хисты кæд нæ ныззарон, уæд-иу мыл арв æрфæлдæхæд, гыццийы æхсыр мын марг фестæд... Цом дард-дæр, мæ цъæх хæрæг, ам махæн нæй фысым. Фæлæ нæ балц æнæпайда нæ, уыдзæн. Тебийы иууылдæр дæсны фæхонынц. Æдылы къоппатай йæ талынг къуым нæма сафтид уыдаид. Уый нæ хъуамæ бамбара... Æнæмæнг... Хъырымæн хостæ не скодта, уый рынчындоны хуыссæд. Фæлæ хъæукагыл стырзæрдæ кæнын худинаг у. Æмæ йын сау карчы туг рауадзæнт, кæнæ та йын хохаг дзыгъуыр хъæдурæй йæ хъысмæт равзарæд. Уадз зоной адæм, уæрычы фыд æмæ мыдæй кæй бахыст йе стæджы магъз сæ буц сæрдæрæн... Мах дæр та, мæ хорз цъæх хæрæг, ногæй агурдзыстæм нæ амонд!»

Идарддæр.
Райдайæн 12-аг номери.

Хъæдгæс йæхимæ фау æрхæссын нæ бауадзæдæн. Адæмы исбон йæ бæрны. Фæныхилынмæ та... Хонæг æрвитын æй никуыма бахъуыд. Æмæ кærкуасæнтæ фесты. Кæмæн йæ суджы уæрдон акалы, кæмæн йæ фæрæт байсы, кæмæй та... Æхца дæр райсы. Кæд æй «уæлейæ» бæ-рæггæнæг нæ вæййы, уæд фæткæвæрæг дæр йæхæдæг ныллæууы. Хъаст, уæлдай ныхас — дæ хæдзар сарæзтай: бад æнæ сугæй, гом кæртæй...

Фæлæ абон кæмдæр афæстиат. Йæ бæстыхайыл зилын куы байдыдта, уæд-дæр ма йæ хæлар мыддар Хъахырман фынтæ уыдта. Уый йæ зæрдæмæ нæ фæцыд æмæ йæ бауыгъта. Лæг фæстаг фынтæй атонын нæ куымдта — йæ за-чъæ дæр ма йын сивæзта (æндæр уавæ-ры хъæдгæс йæ къухтæ йæхимæ дарын зыдта!) Уый йæ фындзæй æхситгæнæн сарæзта вси-хх-вси-хх. Хъахырманы за-чъетæ йын кæддæриддæр худæджы хос уыдысты — йæхинымæр йæ хæларыл уæлæхох кодта. Нæ йын æмбæрста йæ

хъæддаг цард, зондхъуагыл æй нымадта. Йемæ æрмæстдæр хъуыддаджы фæдыл дзырдта. Сæфт æмæ сæфт... Цы дзы до-мыс? Нæ дæ хъыгдары, ма йæ хъыгдар. Зиян никæмæн хæссы, колхозæн та ма йæ мыдыбындзытæм дæр зилы гуыбыны хардзыл. Никуы райста йæ мызд — дари-наг ын нæй, йæхи зæрдæ дæр ницæмæу-ал æхсайы. Хæрам хæссы кæмæдæрты, тынгдæр та сæрдæрма — нæ бары уæл-дай митæ. Уæлейæ æруадзгæ лæг. Æгæ-стæ æмæ мæрдты æхсæн хъеллау кæны. Нæй, ницы! Лæг нæу...

— Уæлæмæ фест, хæрæг! — ныттылд-та та йæ хъæдгæс. — Зæй рацыд, зæй, æмæ дæ ласы! Агуындæйы фæндыры цагъдмæ дæр дын де стæгдар нал ссард-зыстæм.

— Фæдис у, æви цы сæрра дæ? — Агу-ындæйы коймæ рабадт лæг. Дæ абыр-джыты хъахъхъæн, мæн дæ ныхтæ цы ныссагътай?

— Фæдис? Ноджы фыддæр! Хæст рай-дыдта, хæст...

СÆБАНТИ Степани кондхузæ.

— Хæст... — Хъахырман бирæ фæбадт æнæдзургæйæ. — Хæст... Уæд кæимæ?

— Немыц нæм æрбалæбурдтой æмæ, æвæццæгæн, уыдонимæ.

— Хæст! — æртыккаг хатт загъта мыд-дар. — Дæ сæрдасæн дæхимæ нæй?

— Дæхи æфсадмæ ма æрцæттæ кæ-най? — хъæдгæсы ныппыррыкк кæнынмæ бирæ нал бахъуыд, фæлæ йæхиуыл фæ-хæцыд.

— Æз æдзухдæр хæсты вæййын. Æхсæвæй, бонæй, сæрдæй, зымæгæй, — дæрзæг хъæлæсæй сдзырдта Хъахыр-ман, стæй йæм ахæм знæт, æнæуынон цæстæй бакаст, æмæ хъæдгæсы хуыз фæцыд...

Фæссихор Хъахырман булкъдастæй (сæрæй, зачъейæ — ницæуыл бацау-æрста!) хъæусоветы фæзынд. Нал æй базыдтой йæ хъæукагтæ. Хæрзуынд, урсцъар цæсгом, цыбырæлвыд рихиджын лæппулæг æнæфснайд, хъæддагхуыз Хъахырман у, уый сæ фæсоны æрхæджы дæр нæ уыд. Ноджы ма йæ бæзджын сау æрфгуыты къæлæтты бынæй дынджыр цæстытæ фæнджын æмæ зонаг адæй-маджы каст кодтой, æмæ йæ, æвæццæ-гæн, хицауыл банымадтой.

Фæлæ йæ Хъырым уайтагъддæр базыдта: Уымæй арæхдæр ыл ничи æм-бæлдаид? Сæрдарæн колхозы æнæс-гæрст къуымтæ нæй. Æмæ уый дæр ницы сдзырдта. Фæрсæгау, æнæууæнкæй каст лæгмæ. Фæдисы фæстæ ма йæ бæхыл саргъ чи авæрдта, ахæм хъæбатыр йæ зæрдыл æрлæууыд.

Хъахырман бамбæрста: сæ тох нæма фæци, нырма ныр сцырын ис, гъеныр, гъе, чи фæуæлахиц уа, уый уæлахиц!

Хъырымæ æндæр хъуыдытæ уыд. Йæ кæддæры гуырысхотæ раджы атады-сты. Иуæй-иу хатт ма йæм хардзау дæр кастысты: лæг фæдзæгъæл, æз та ма йын исты æнхæлæй æцæг знаджы аргъ кодтон. Абон та йæ бынтондæр дисы баф-тыдта: йæ хæрв аппæрста, адæмы хъæр йæ хъустыл æрцыд, лæгæтæй рухсмæ рабырыд. Зын заман тæппуд дæр цæр-гæс фесты, цæсгом æмæ æфсарм кæмæ ис, уыдон сæ хъарм хуыссæнтыл сæ къух сисынц.

— Алыбон æгас цу, Хъахырман!

Адæм ыл сæ цæстытæ æрæвæрдтой: дис, цымыдис, хынцфарст, цыргъ ныхас, æлхысчъытæ. Хъахырман сыл ахуыр нæу, æмæ йæ сæр разил-базил кæны дзурджытæм: кæмæн дзуапп лæвæрдта, кæмæ худгæ кодта, сæ ныхæстæй йын чи хъыг фæци, чи та масты хос...

Тарф рынчын фæстинонæй сыгъдæг уæлдæфы куыд фæсæрзилæджын вæй-йы, афтæ уыд. Йæхи куы æрæмбæрста, уæдмæ уаты ничиуал аздад. Иутæ рай-стой сидты гæххæтт, иннæтæ барвæндон-нæй цæуынц æфсадмæ æмæ сæ курди-æттæ балæвæрдтой... Советы сæрдæр æмæ ма Хъырым æнхæлæмæ кастысты Хъахырманы ныхасмæ.

— Æз та? — æнæхъæлæджы афар-ста лæг, — сæ цуры зыбыты иунæгæй кæй афæстиат, уымæй фæтарст.

— Ды та, Хъахырман, дæ цæнгтæ ба-фистæг кæн! Æгæр дæр ма дын у бынд-зыты дыв-дывмæ хъуыс, — уый хъæусо-веты сæрдæр загъта.

— Ды та, Хъахырман, стурвосы фер-мæ дæр дæхимæ рай! — уынаффæйы хуызæн алыг кодта Хъырым.

Алы райсом дæр Хъахырман æртæ хатты уад дугъы. Бындзыты-иу абæрæг кодта, стурвосы фермæмæ-иу бауад, стæй советмæ. Йæ куыстытæ йæ нæ домдтой. Мыдыбындзытæн сæ куыст амо-нын нæ хъæуы. Рæстæг хорз, сæхæдæг амалджын сты. Стуртæ дæр афтæ — йæ сæр сыл не срыстайд. Æрдыгътой сæ, хи-зынмæ сæ аскæрдтой...

Хъæусоветы лыстæг каст алкæмæ дæр æмæ алцæмæ дæр. Ревизор цыма уйд, уыйау-иу йæхинымæры анымадта: фондз трактористы, дыууæ шофыры, фæсивæд иууылдæр... Цал лæджы араст æфсæдмæ, чи сты, цы сты. Куыд-фæстæмæ йæ номхыгъды (йæ сæры йæ дардта!) баззадысты сылгоймæгтæ æмæ зæрæдтæ. Æмæ ма... хицæуттæ цалдæрæй. Гæ уый уйд йæ ревизийы сæр, уымæ уйд йæ хъæвд: кæд ралæудзæн уыдон рад та? Сæ рад кæй æрцæудзæн, ууыл гуырысхо нæ кодта: хæст нырма йæ тæмæны, куыд уыдзæн, цы уыдзæн, уый бæрæг нæу. А дыууæ бонь хицæутты хал дæр схаудзæн.

— Тынг тыхст уйд Хъахырман, Хъырым сæ хæдзарæй куы рараст, уæд. Йæхи дæр нæ ныддаста уыцы бон. Хистæртæ йæм сыкъа авæрдтой æмæ скуытта:

— Уастырджидæ гæлиу фæрсты цæуæд. Хетæджы Дзуар, рæствæндаг æй фæкæн. Цыргъобау, Тæтæртупп, уæ рæзты цæуы нæ бæлццон æмæ хæрзæмбæлæг ут. Куывдтæ уын куыд фæкæнæм уæлахицы фæстæ, Хуыцау уыцы амонд саккаг кæн. Кæддæриддæр бæхджын, лæгджын куыд уæм. Тымыгъ ныл куыд нæ сыста. Куы сыста, уæд та саухъæдыл. Саухъæд куы афæлдæха, уæд та хус сугтыл физонджытæ куыд кæнæм. Тбауы Уациллайы быдыртæ хорджын куыд уой!.. Бындар фидар куыд уа... — бакаст Агуындæмæ.

Хъырым йе 'мбæлттимæ комы фæзилæны куы фæаууон, уæд йæхинымæр загъта:

— Ныр комы дуар æхгæд у. Йæ дæгъæлтæ та — мæ дзыппы. Хъæуы хицау æз мæхæдæг дæн, иу лæгæй... Хæстмæ иу хорздзинад ис: адæмы иу барæнæй бары. Ивылд дон нæ фæвзары хорз æмæ æвзæры. Хистæрæй æмæ кæстæрæй, хицауæй, хуымæтæг гутондарæй, нывджын, æнамондæй — се 'ппæтдæр райсынц иу гæххæтт, иу уæрдонь фæраст вæййынц, иу хал ахæрынц: кæнæ сæрсæфæн, кæнæ цæнкуыл, кæнæ та уацар. Сæ иуыл хъысын, иннæйыл... Хъæу дæр ма цы уæлдæй у? Кæрдзыны мураен алы хæдзары дæр табу кæнынц. Дзæрна, цæкуытæ, цæхæрайы фых, цæхх, сапон æмæ фæтæгæнмæ къуыригæйтты рады лæууынц... Иуæн цы уа, иннæмæн дæр уый!

Хъахырман йæхимæ райсдзæн хъуыддаг: хъуамæ æмхуызон уой адæм. Нырмæ йæхæдæг иунæгæй хъæрзыд, ныр та иууылдæр тъызынц. Æмæ уадз æмæ иу уа сæ хъысмæт. Маст маст у æмæ йæ адæмыл се 'ппæтыл дæр байуарын хъæуы. Зæрдæхуыд... йæхицæй йæ нæ зоны? Цал азы фæхаста уæззау къæлæт! Æмæ мæнгæрддзинад нæ бары. Хъæубæстæ йæ ахæм сæраенæй нæ зыдтой. — Лæгты раивта йæхæдæг, саргъæй нал хизы дæлæмæ.

— Лæг райгас, ногæй райгуырды...
— Адæмы мæты бацыд...
— Йæ саутæ саста...
— Стыр бæллæхы бон ницæйаг дæр йæхи равдисы!

Хъуыста сæм Хъахырман æмæ йæ рихи даудта. Йæхи зæрдæмæ дæр цæуын байдидта: бирæ фæкæстæрхуыз, йæ цармы нал цæуы, лæппуау цæрдæг æмæ æвзыгъд. Хъæуы ма адæймаг йæ цæст кæуыл æрæвæра, уый Хъахырман. Зелым советæй уæлдай колхозы бæрны дæр бацыд æмæ уый æнæвдæлон у. Хъахырман та... Алкæйы дæр йæ цардæй афæрсы, алкæмæн дæр алæггад кæны. Æрмæст мыдыбындзытыл кæй фæрыст, уый дæр бирæйы аргъ у. Фæкуыдта, рæстæджы бæллæхтæ фæнымадта:

— Сæкæры къæртт нæй, сæхи мыд бахордтой æмæ бацарæфтыд сты... Тæригъæдæй мардтой!

Бонвæрнонмæ нал банхæлмæ каст Хъахырман. Доны был бæрз сугтыл зынг

бафтыдта. Аг фыцы — фыхдон хæссынæй бафæллад. Чыргъæдтæ сдыв-дыв кæнынц, тæф фæстæмæ слæбуры, фæлæ бындзытæ азгъæлынц рæгъæд гагатау. Мæлæт æгъатыр у, сæ базыртæ ма батилынц, фæлæ кæм... Нымæц сын нæй! Фæци сæ куыст. Фæллойæ бафсис дæр нæ зыдтой, ныр хылтæй баззадысты. Хæсты дæр адæм афтæ сæфынц, æцæгæлон быдырты халæттæн æхсынинаг сты æнæныгæд мæрдтæ... О, мæнæ се 'лдар! Карз уйд, æмæ йæм хъуыстой. Æгуыстæй бадыс — амардтæ сыдæй, кæнæ та райсом къæхты бын дæ мард, — Хъахырман ма йæ лæдзæгæй дæр фæрæхуыста. — Уый та Хъырым. Æрфæлдæхт уый дæр. Æгъгæд ын уæд!

«Фервæзтæн æнæхайыры бындзытæй. Мæ къухтæ æмæ мын мæ къæхтæ обастой. Ныр уæгъдибар дæн... Фæхастой мæ ацауал азы, мæхи ма-иу уыдонимæ аирхæфстон. Фæлæ æндæр у рæстæг. Мыггагмæ уыдонимæ архай. Ныр мæхион райсдзынæн. Æз дæн! Æз дæн уæ хицау, хъæубæстæ, æгъдау æмæ фæтк дæр — мæ ныхас. Хъусут? Нæ фехъуыстон — ма зæгъут! Хъахырман абон йæ бартæ йæ

ДЗИУАТИ Батрази кондхуæд.

химæ райста! Фæндыр! Кæм сты кæстæртæ? Фæндырдзæгъдæг æрхонут!»

Дымгæ æнкъард зарæг æрбахæссы. Доны æддейæ рувджытæ зынынц. Бонивайæн, изæрдалынг — æндæр рæстæг нал зоннынц.

«Сæ усгуртæй сæ фæиртæстой æмæ стурты уаст кæнынц! «Германы хæсты — мæ сауцæст уарзон, йæ туг ныккалдта...» Ау, сæ уарзондзинад иууылдæр хæстмæ арвыстой сæ къуымбил цъындатæ æмæ ницæйаг къухмæрзæнтимæ? Мæнæн дзы ницы фæуагътой? Тæхуы, æмæ фæндыры цагъд фехъус! Кæд ма истæмæй æнамонд дæн, уæд уымæй. Бындзытæм мæ куы ахастой, уæд ууыл нæ уыдтæн. Кæмæндæр цины хос уыди, æмæ дзы ме сæфт фæдтон. Ныр сæрибар дæн, æмæ та нæй! Сау гæххæттæ куы иумæ бадæттынц, куы иннæмæ. Æмæ рагон æгъдауыл хæст адæм бамыр сты: искæй æфсæрмæй чызг фæндыр нæ райсдзæн. Зарынц æмæ уый дæр... хъарæг. Мæн та уыдæттæ не 'ндавынц. Мæн цæрын фæнды! Кæдæй-уæдæй лæг дæн. Хæст мæ амондæн расидтысты, æмæ мæ нæ фæнды фæндыр уымæл къуымы æмбийа, уый!»

Фæтарст Хъахырман, алырдæм кæсы. Хъæдгæс ма фæзынæд, тæвд дон

цалынмæ байсыса, уæдмæ. Стæй йе 'взаг нæ бæззы хуырым къодахæн. Истæйаг куы уайд, уæд афонмæ фронты стæлфыдаид. Ныр смудаг куыдзау разил-базил кæны...

«Ронбæгъд ма разын, мæнæй уый, адæмы хорз куы зонис. Æууæнк сыл нæй. Мыд нæ, марг дын ауадздзысты дæ хъуыры... Æмæ уæдæ мæхæдæг мæхи хурхыл бахæцон? Фæллад дæн... Мадзурайæ фæцæр... Хъæр кæнын мæм цæуы! Фæдис: æз дæн!.. æз дæн!.. Сыдæй мæлынц, цæкуыйыл ахуыр не сты. Сæ амонд былæй атылд. Æз та? Мæ уæнгты тых ныр-ма ныр бацыд. Цы нæ мын бантыст, уый хъуамæ бафта мæ къухы. Хъæу байдзаг цæнкуылтæй, æнæ къах æмæ æнæ къухтæй, суанг ма æнæ хъус æмæ æнæ фындзтæй дæр. Æз иунæг хатт ацыдтæн стæры æмæ æнæ къабазæй цæрын. Иунæг уыдтæн. Ныр мын фæзынд æмбæлттæ алы хæдзары дæр... Хæстмæ иу хорздзинад ис — æмхуызон сты адæм... Нæры хæстæгæй, ардæм æй хъæуы... Дæттæ æмæ хæхтæ, хус быдыртæ æмæ къогъоджын цъымаратæ сæ нæ баурæдтой. Уæд ма сæ æз цæнкуылтимæ аздахдзынæн?

цæстытæ, мæ цæстытæ... Кæд саугуырым нæ уыдысты».

Кæсы каурæбынæй Хъахырман. Афтид кæрт. Агуындæ иунæгæй бады. Суагъта йе 'гънæджытæ. Риу сласта, урс хæмпус риу. Сывæллон æй цъыры æмæ цъыры. Кæд ын йæ туг нуазы, уæддæр ын, адæймаг кæй у, уый æмбарын кæны, æмæ худы. Хурау рухс у, фæлмæн æмæ уарзæгой йæ цæстæнгас. Маст нæй цæстыты. Риутæ, урс риутæ...

Аздæхт лæг, уадзыгау фæци.

«Уый йæ цард дæтты æндæрæн, уый рæдау æмæ хъæздыг у. Иу фырт, иннæ, æртыккагæн хæсты нæрынмæ йæ æхсыр — царды хосау ныр дары. Æз æнæ бындар, хæтæнхуаг. Никуы фæдтон æмæ... Циу сывæллон? Циу цы амонд? Ницы фæдтон, ницы зонын... Æмæ уæд мæныл цæуылнæ акодта ахæм бон? Æз, æз æрмæст сæргой фæдæн йæ уындæй».

— Доны къусау у нæ цард, Агуындæ... Сау гæххæтмæ кæс æнхæлмæ... Нæй Хъырымæй дæр хабар, æмæ, чи зоны, нæ уыдзæн. Æмæ уæд йæхи удæгæстæй ныгæнæм? Æдылы ми... Бауырнæд дæ, æз дæ цæрайæ цæрын. Никуы дыл сивтон мæ зæрдæ.

— Расыг дæ, æнхæлдæн, ацу, суадз дæ фæллад.

— Никуы схастон нозт мæ дзыхмæ.

— Уый та ноджыдæр фыддæр. Уæд дæ сæры зонд фæдзæгъæл.

— Байхъус, курын дæ, Агуындæ! Де скъæфæг... Уый æз уыдтæн. Скъахтой дæ мæ къухтæй, мæ зæрдæ мын мæ риуæй стыдтой, æмæ уæдæй нырма руайын æдзæрдæй...

— Æнаккаг дæ... Дæ хæрв ныр аппæрстай уæдæ? Лæгау лæгтæ сæ туджы мæцынц, ды та къæбылайæу мæ къæхты бын атылдтæ æмæ дæ сырды цæсгом суагътай! Фесæф, фесæф, залиаг калм...

— Байхъус иучысыл, Агуындæ! Ма мæ фесхой сæрсæфæнмæ. Æз æргом дзырд дæн... Дæу тыххæй... Фос æз аскъæрдтон кæддæр! Маст мæ райсын хъуыд кæмæй-дæр.

— Тугæй æхсад у дæ цæсгом!

— О, мæ туг фæкалдтон. Мæ амондæм кæсын æнхæлмæ. Фондз... дæс азы. Хæст хæст у. Хъырым кæм и? Бахуыд мæм æрмæстдæр мидбыл, æмæ уæд дæ къухæй дзæнæтмæ фæраст дæн.

— Айс дæхи. Фаджысы фæбадтæ! Ныр адæмы æккой сбадтæ, æмæ чъизи тæф кæныс.

— Ныббар мын... Зæхх... Хуыцау... Æвдисæн мæ нæ хъæуы.

— Фесæф тагъд! Мæ хæдзар уаллæттыл ахуыр нæу. Чъизивæд, мæнгæрд, дыдзæсгом се сæфт уыдтой махæй.

Хъахырман æй йæ хъæбысы ныккодта. Агуры йын йæ былтæ, риумæ æвнæлы. Сывæллоньы цъæхæхт сирвæст: усы къухты уыд æмæ ныр Хъахырманмæ аздад.

«Цæмæн мæм авæрдта йæ хъыбылы? Æууæнкæн, æвдисæнæн? Мæнæ диссаг!»

Агуындæ йыл дуарæхгæнæн æруагъта. Афæлдæхти, бауадзыг. Сывæллон ыл мардыл кæуæгау кæуы. Дзагъырцæстæй ма скаст.

— Кæм дæн?.. Агуындæ!

Ус æй æлгъæнгæйæ уынгмæ раласта. Бонивайæнты æрчыцыдта, йæ фазыл хъæргæ æмæ кæйдæр æлгъитгæ абырыд. Йæ хæдзар ссардта, фæлæ уæнгты тых басаст. Кæрты рыг кæрдæгыл бахауд. Арвмæ ныдздзæгъыр, афтæмæй бирæ фæхуыссыд. Сыхæгты куыдз йæ алывæрсты цоппай. Иу афоны йæм лæг разылд, фемдзаст сты æмæ хъусой лидзынмæ фæци. Уыйбæрц марг æрæмбырд уыдаид иу уды, уый та кæй бауырындæйд.

Уодзæнæй ма.

Джордж Бернард Шоу (1856-1950), англисаг финсаг: «Кæд дæумæ ес еу фæткъу æма мæнмæ дæр ес еу фæткъу æма сæ кæрæдземæн ку раттæн, уæддæр мæнмæ дæр æма дæумæ дæр уодзæнæй фæйна еу фæткъу. Фал мæнмæ кæд еу гъуди ес æма дæумæ дæр еу гъуди ес æма сæ кæрæдземæн ку раттæн, уæд ни алкъæмæ дæр уодзæнæй фæйна дууæ гъудий...»

«АДÆМТÆ СÆ КÆРÆДЗЕЙ КУ ЛÆДÆРОНЦÆ – Е АМОНД АЙ!..»

ДЗÆУÆГИГЪÆУИ æ куст фæцæй уæрæсейаг журналистти этнографон экспедици. Архайдтонцæ си Уæрæсей æхсæнэтникон журналистики Гильдий, нæ бæсти алли регионти цæрæг аллихузон адæмхæттити минæвæрттæ.

Мадзал арæст æрцудæй нæ республики мухури æма дзиллон коммуникаци-ти Комитети хъæппæресæй, Цæгат Ири-стони Республикæ Хецауади агъазæй.

Фиццаг бон Национ музейи игонгонд æрцудæй Уæрæсей алли рауæнти къаресугути къарти равдист «Хуæдбундор Уæрæсе» – экспедиций архайгутæ сæ хæццæ испастонцæ. Еци бон ма иуазгутæ фæуидтонцæ бæхти театр «Нарт»-и репетици, фестæгæй æрзилдæнцæ Дзæуæ-гигъæуи гъæунги.

Дуккаг бон журналисттæ бабæрæг кодтонцæ грекъаг æхсæнадæ «Прометей», базонгæ 'нцæ уой архайди хæццæ, бакастæнцæ ансамбль «Сиртаки»-и кæф-титæмæ.

Уой фæстæ бацудæнцæ Мариинаг

театри филиалмæ, Дзанаити Ольгæ разамунд кæмæн дæттуй, еци зартагæнгути репетици фæуидтонцæ. Æрæги арæст ка æрцудæй, нимæти еци Хæдзари базонгæ 'нцæ ирон адæми традицион æрмдæсни аййевади хæццæ. Бавзурстонцæ ирон нимæтин ходæ бацæттæ кæнун. Изæрæй ба бакастæнцæ бæхти театр «Нарт»-и концертмæ.

Æртиккаг бон рабалци кодтонцæ хуæнхбæстæмæ, адтæнцæ цуппар комемии. Исиуазæг сæ кодта Фийагдони билгæрон кафе «Туар» – ами син фæцæй равгæ нæхердигон кьеретæ исцæттæ кæнунæн дæр. Æвæдзи, уомæ гæсгæ ба ахуадгæ дæр уæлдæй æхцæуæнæй кодтонцæ.

Этноэкспедиций архайгутæ хъæбæр зæрдрохсæй æма цийнæгæнгæй дзурдтонцæ, цæйбæрцæбæл боз æнцæ сæ балцийæй Цæгат Иристонтæ.

– Аци бæнттæ нин уоййасæбæл цæмæдессаг рауадæнцæ алцæмæй дæр, æма ин зæгъæн дæр нæйис уотид дзурд-

тæй, – дестæ кодта Интернет-портал «Нацакцент»-и шеф-редактор **Юлия Бобкова**. – Ами бунæттæй уæлдæй ма базонгæан дессаги рæсугд æгъдæутти хæццæ, мадта нин фадут фæцæй уæ номдзуд кьеретæ кæнун базонунæн дæр, нимæтæй хуæнхæг ходæ дæр искодтан... Дзæуæгигъæуи гъæунги ку 'рзилдан, уæд нин хъæбæр æхцæуæн адтæй, куд рæсугд æма хуæргъудгонд æнцæ, е. Еузагдæй, амæйфæстæмæ еугуремæн дæр дзурдзæнæн, цæмæй æнæмæнгæ бабæрæг кæнонцæ разæгди Цæгат Иристонтæ!..

Мадзали кæронбæттæн бони ба æ архайгутæ бабæрæг кодтонцæ нæ регионти устурдæр кустуат – «Хъазахъи хутор». Абони си косуй 560 адæймаги, рæзæ æфснайæн рæстæг исунцæ 2000 бæрцæ. Ирæзун кæнунцæ фæткъути 6 хузи, исцæттæ унцæ августæй октябрымæ.

Бони дуккаг æмбес иуазгутæ бунæтон журналистти, паддзахадон косæндæнтти æма æхсæнади минæвæртти хæццæ архайдтонцæ сæрмагонд дзубан-

дий мадзали. Дзубанди ба си цудæй абони цардарæзти ахсгагдæр фарстатæй еуей фæдбæл – «Цæгат Кавкази этнотуристон гъомус федералон æма регионалон мухури фæрæзнити» куд æвдист цæуей, уобæл.

Республики мухури æма дзиллон коммуникаци гъуддæгуги фæдбæл Комитети сæрдар **Фидарати Юрий** куд байамудта, уотемæй нацити 'хсæн рахастдзий-нæдтæ, еумæйаг дзубанди ахсгаг æнцæ:

– Уæрæсей алли регионти нæмæ ка 'рбацудæй абониккон æнæмæнгæ гъæугæ мадзали архайунмæ, нæ еци иуазгутæ сæхе цæстæй фæуидтонцæ, ци нæмæ ес, уони. Фæндуй нæ, цæмæй сæ иннетæн дæр радзуронцæ. Е ахсгаг æй уомæй, цæмæй нæ регион хуæздæр зон-нонцæ еугур рауæнти дæр, рæстдзийнади цæстингасæй имæ кæсонцæ, æ хуæр-заккагдзийнадæ ин лæдæронцæ æма ин рæстæрдæй аргъ кæнонцæ.

Æ еци гъудимæ ма уой бафтауæн ес, æма адæм кæрæдзæй ку лæдæронцæ, уæд е сæ еугуремæн дæр амонд æй!..

АДÆЙМАГ хъæбæр раги базудта арт амал кæнун. Е нур дæр агъаз кæнун махæн. Фал еуæй-еу хатт æ фæстеугутæ фæуунцæ лæгъз. Гъæдтæ ке басодзуй, уомæй уæлдæй «ранихъуруй» будурти тиллæг, цæрæн хæдзæрттæ æма æндæр арæстæдтæ ба сау фунук фестун кæнуй. Арти хай баунцæ раздæри фæлтæрти ис-курдиадæгин къохтæй нæмæ ци дессаги хæзнатæ байзадæй, етæ дæр.

Уæхæн фидбилизтæ нæбæл алли

хатт дæр æрцæуей, арти хæццæ, куд гъæуей, уотæ ке нæ зонæн архайун, уой туххæй. Нæ арæхсæн зингисервæзти ху-мæтæги æгъдæуттæ æнхæст кæнунмæ. Гъæуама сувæллæнттæ дæр зононцæ, артæй гъазун тæссаг ке æй, уой, уæдта спичкитæ гъазæн ке нæ 'нцæ, арт ба – херхæфсæн.

Уавæр уотæ 'й, æма гъæуон бунæтти сувæллæнттæ гъазунæн æндæр змæлдæн равзарунцæ хуардæнттæ, ху-

аси кенæ ба гъæмпи цъинатæ, уæхæн бунæттæ. Ахиддæр ба сувæллæнттæ уарзунцæ хуасæ кенæ гъæмпабæл бандзарун, æма си альянз фунук фе-стуй дæсгай тоннитæ.

Уæхæн фидбилизтæ нæмæ цæмæй ма цæуа, уой туххæй сувæллæнтти гъазун нæ гъæуей спичкитæй. Гази пец иссодзун гъæуей арæхстгай, æма си пайда кæнгæй æнхæст кæнун гъæуей еугур домæнтæ дæр. Зæгъæн, гази пеци сæрмæ не 'нгъ-зуй сор кæнун уæледарæс.

Цардиуаги электрон прибортæ æвæгæсæгæй æма кондæй уадзун не 'нгъ-зуй, хæдзарæй цæугæй ба уони вилкитæ рагæлдзун фæгъгъæуей розеткæй. Æрæги Барбашови гъæунги ци зингисервæст æрцудæй, е ба уин æнæнгæлæги фидбилизæн хуарз æвдесæн. Цæветтонгæ, хæдзари хæцæуттæ электрон прибортæ тъунстæй ниуагътонцæ, æма фуртæв-дæй цубур æндæвд (замыкание) ке ра-уадæй, уой фудæй фатери цардиуаги техникæ æма гъæдæй конд хæдзари дза-умæуттæ басугъдæнцæ.

Гъай-гъай, фидбилиз æрцæунæй алкæдæр æхе гъæуай кæнун гъæуей. Ку 'рцæ-уа, уæд куд архайун гъæуей. Фиццагидæр, æвæстеуатæй фæгъосун кæнун гъæуей зингисервæст хуссунгæнæн хаймæ, æма раст байамонун хæдзари адрес, уæдта ци содзуй, уой. Идарддæр ба, рæстæг нæ исафгæй, синхæгити хæццæ уæ къохти ци фæрæзнитæ уа, уонæй архайетæ зинги-

сервæст рахуссун кæнунбæл. Кæд зинги-сервæст рахуссун кæнунæн амал нæйис, уæд хæдзари цæргутæн уой туххæй фæг-осун кæнун фæгъгъæуей, фал гъæуама уодайист макæ фæуа. Бавзаретæ æндæ-мæ рацæунбæл асийнитæбæл кенæ бал-къони асийнитæбæл. Гъæлæс æма фий уомæл къохмæрзæнæй кенæ хесæрфæ-нæй исæхгæнгæй, байархайетæ хуæци бунæтти бургæй кенæ цуппæртæбæл рахезун. Уомæн æма рауæг хуæцæ ал-кæддæр æхе уæлæмæ исесуй, бунæй ба исæвзуруй кæдзос хуæцæ кæми нæ фæ-ууй, уæхæн къæлидор.

Кæд бацæуæнмæ рахезгæй бахауд-тæ бæзгин хуæци, уæд æвæстеуатæй фæстæмæ раздæхæ фатермæ, æма дæхебæл æнгон рахгæнæ дуар. Æ цъæ-стæ æма вентиляцион цъæсти батъунсун фæгъгъæуей, уомæл хæцæлтæ, цæмæй си хуæцæ ма цæуа, уæдта ма ци бакæ-нун гъæуей, е ба 'й балкъонмæ рахезун æма æнхусмæ фæдæдзурон.

Алкæддæр архайæн арти хæццæ арæхстгин унбæл. Нæ гъæуей спичкитæй гъазун, алкæддæр æнхæст кæнæн зинги-сервæзти æдасдзийнади хуæтæги æгъ-дæуттæ, цæмæй нæмæ ма уонцæ зинги-сервæзтитæ æма мах сумах хæццæ уæн амондгун.

ДЗАНТИАТИ Марат,
цæстдарди архайди æма
профилактикон кусты хайади
бæлæурдгæнæг сахар Дзæуæгигъæуи.

Дигорæ

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ».
Сæйраг редактор: САКЪИТИ Бариси фурт Эльбрус.

Газет исаразæг æма уадзæг:
РЦИ-Алани мухури æма дзиллон комму-
никаци гъуддæгуги фæдбæл Комитет.
362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъ-
æу, Димитрови гъæунгæ, 2.

Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани,
г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл
проспект, 11, 6-аг уæладзуг.
Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru.
Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru.

Газет регистрацигонд æй бастдзийнади, хабархæссæг
технологитæ æма дзиллон коммуникаци сфери Феде-
ралон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ
№ТУ15-00141, 2017 анги 14 апрели. Газет мухуригонд
æрцудæй АБÆ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и.
357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газет цæуей къуæре еу хатт – геуæргибони.
Рафинсуни индекс: 73946.
Тираж 500. Заказ №798.
Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа – 17.00; 21.04.2022.
Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 21.04.2022.

Нæ газетæй ист æрмагæй пайда кæнун æнгъезуй, нæ редак-
ций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист
ке æй, е.
Финстæгугæ, къохфинститæ, хуæтæн рецензи нæ дæттæн,
уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не 'рветæн.
Газети ци æрмагугæ рацæуа, уонæбæл бæрзондзийнадæ
хæссунцæ сæ автортæ.